

THE EVOLUTION OF THE ROMANIAN LITERARY JOURNALISM UNTIL THE REVOLUTION OF 1848

Nineta MILEA (BĂRBĂTESCU)
PhD Student, „Dunărea de Jos” University of Galați

Abstract: This article addresses the issue of Romanian journalism in the 19th century, until the Revolution of 1848. The aim is to make an x-ray, to present the factors that led to the late appearance of these means of communication in the national language as well as the stages taken.

Keywords Political journalism, literary journalism, means of communication in the national language

Apariția publicisticii literare în Transilvania și Țările Române are loc în primele decenii ale veacului al XIX-lea, pe când în țările occidentale cu tradiție culturală, presa cunoscuse o perioadă de înflorire încă din secolul al XVIII-lea.

Această întârziere a fost cauzată de dominația străină îndelungată precum și de dezvoltarea tardivă a burgheziei naționale, interesată profund în susținerea revendicărilor sale prin presă.

Apariția ziarelor și revistelor în limba română, aceste mijloace utile de comunicare în limba națională, era strâns legată de modernizarea culturii și civilizației noastre. Lipsa acestora cauzează receptarea cu întârziere a evenimentelor politice și literare. Se încearcă o suplinire a lipsei de informații prin realizarea de către aristocrații din Țările Române de abonamente la ziare din Olanda, Paris, Leipzig, Viena, Koln și reviste prestigioase ca Journal Encyclopedique, Journal Litteraire, Mercure de France. Cercetătorul german Fritz Valjavec¹ aprecia că, în jurul anului 1845, în Moldova, circulau un număr mare de periodice în diverse limbi, astfel: 15 în limba franceză, 8 din monarhia habsburgică (5 în germană, 2 în limba română, 1 în limba franceză, 6 în limba greacă, 1 în limba rusă), iar în Transilvania circulau, în general, periodice germane, tipărite la Viena.

Necesitatea periodicelor în limba română este justificată nu doar de curiozitatea intelectuală a oamenilor de cultură, ci de interesul burgheziei românești de a crea un climat general favorabil revendicărilor politice și sociale. Intensificarea schimburilor comerciale dintre Țările Române și puterile europene, favorizată de Pacea de la Adrianopol din 1829, au accelerat evoluția capitalismului în Muntenia și Moldova, iar creșterea numărului de tineri care studiau la universități străine, au întărit ideea necesității unor mijloace adecvate de răspândire a literaturii și a științei, în țara noastră.

Rolul presei, în toate formele ei de realizare, era de a trezi conștiința unității naționale, de a forma o literatură cu aspirații unitare în toate provinciile românești, de a educa un public apt să înțeleagă și să sprijine procesul de modernizare a culturii române. Viziunea modernă despre importanța ziarelor ca mijloace de luminare, de progres și

¹ Fr. Valjavec, *Geschichte des deutschen Kulturbeziehungen zu Sudosteuropa* apud. Petrescu, Aurel *Din presa literară românească a secolului XIX*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Albatros, București, 1970, p.6.

educare este ilustrată de *Înștiințarea lui Alexei Lazăr*, apărută ca o foaie volantă la Buda, 1814 „Toate neamurile Evropei, ceale deșteptate, au aflat cum că a scrie gazete sau novele și acele a le împărtăși oamenilor neamului său, e cea mai încuviințată mijlocire de a lumina noroadele, ca întâmplatele ale altora fapte, a le abate de la rău și a le aduna spre ceale mai bune”.

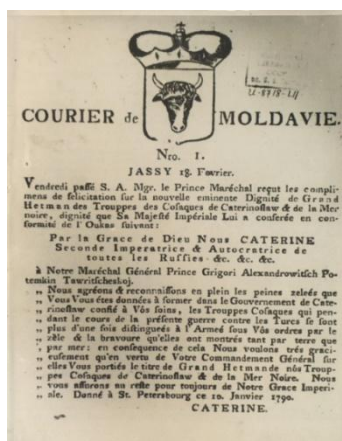
Având în vedere cauzele care au stat la baza apariției presei, putem observa că a avut întâietate presa politică cu preocupări culturale, pe când revistele literare vor apărea și vor deveni independente mai târziu. Momentul desprinderii lor de ziarele politice poate fi fixat pe axa timpului, după actul Unirii din 1859. N. Iorga și G. Ibrăileanu, afirmă că, presa literară (excepție publicațiile lui Eliade Rădulescu și G. Asachi) este integrată în paginile periodicelor cu caracter politic și cultural, până la Unire.

Presa literară românească de secol XIX debutează cu o etapă de căutări și experimentări eșuate, dar care au culminat cu realizările lui Eliade Rădulescu, G. Asachi, I. Bariț, și apoi Kogălniceanu. Ziarul politic rămâne dominant până după actul Unirii, apoi, revistele literare, susținute de scriitorii militanți ai epocii, capătă o structură independentă față de cele cu caracter politic. Chiar dacă acestea sunt în continuare exponentele unor grupări politice și literare, ele își largesc aria de activitate prin publicare de opere literare, cercetări filozofice, studii despre artă plastică, folclor, etnografie, critica unor mari curente de artă.

Presa politică și literară pașoptistă, care militează pentru idealuri revoluționare burgheze are o creștere față de unele foi de opoziție, care, prin caracterul lor perimat și mediocru, nu au răsunit profund în cultură.

În ultimile decenii ale secolului al XIX-lea, revistele literare sunt antrenate într-o luptă de idei. Are loc o diversificare a școlilor literare. Revista *Convorbiri literare* – este dominată de elemente conservatoare, pe când la *Contemporanul*, are loc un proces de cristalizare a gândirii literare și politice sub influența ideilor revoluționare socialiste. În Transilvania, lupta împotriva asupritorilor străini, determină o coeziune a presei românești.

Primul ziar din cultura noastră, *Courier de Moldavie*, a apărut la 17 februarie 1790, nu din inițiative interne și cerințe locale, ci, din ordinul lui Potemkin, care, venind la Iași în calitate de comandant al armatei ruse (rușii erau în război cu turcii), avea nevoie de un organ de informare. Știrile erau publicate și în limba română.

În Transilvania, începutul presei este determinat de acțiunile patriotice ale unor cărturari români care aveau convingerea că progresul culturii duce la ameliorarea întregului mod de viață al unui popor. Este de reținut determinarea lui I. Piuariu Molnar, doctor oculist ardelean, de a înființa ziar românesc, dar care a eșuat repetat în 1789, 1793, 1794. O altă încercare notabilă este cea din anul 1795, Societatea Filozofească a neamului românesc în mare Principatu Ardealului (formată din doctori, filozofi, preoti: I. Piuariu Molnar, Aaron Budai, Vasile Aaron, Sava Popovici) publică o înștiințare ce anunța *Vestirile filozoficești și moralicești*, care nu a mai apărut.

În ciuda eșecurilor înregistrate, dorința acestora nu dispăre, deși, visul se împlinește în 1821, prin *Biblioteca românească, gazetă*, opera lui Zaharia Carcalechi. Așa cum afirma în primul număr, intenția acestuia a fost „de a lumina noroadele” și apoi de a ne „înștiința de minunate faptele strămoșilor noștri romani”.

Înapoierea culturală din Țările Române stârnea revolta tinerilor intelectuali patrioți precum și unor boieri luminați.. În *Însemnare a călătoriei mele*, Dinicu Golescu definește obiectivele spre care trebuia îndrumată cultura noastră: școli, traduceri, tipărire de cărți, dicționare și formare de bărbați luminați, atașați intereselor patriei. În 1828, acesta obține autorizația pentru publicarea *Curierului românesc*, prima gazetă românească din Muntenia, sub conducerea lui Eliade Rădulescu, nume cunoscut datorită versurilor sale și a gramaticii.

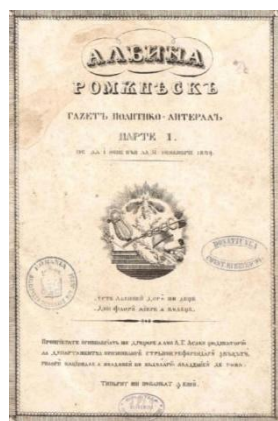
Știrile prezentate în cuprinsul a patru pagini erau în limba română pentru că, așa cum afirma Eliade, „Ne aflăm în pământul nostru și trăim sub legile și cîrmuirea noastră”, la început utilizând alfabetul chirilic, apoi, treptat, trecând la cel latin.. *Curierul* a fost prima publicație românească cu periodicitate constantă și cu apariție îndelungată: până la 12 decembrie 1859, fiind difuzat în special prin librarul și editorul Iosif Romanov. La început, aceasta avea și un rol publicitar deoarece informa cititorii despre cărțile puse în vânzare de Romanov. La apariția revistei a contribuit și Dinicu Golescu care a făcut demersuri pentru obținerea autorizației de editare de la de la Kiseleff, cu avertismentul „de a nu supăra niciodată religia, morala și buna credință.”²

Dacă în Europa de Vest ziarele erau apărute încă de la începutul secolului al XVII-lea, la noi debutul s-a produs greoi, Eliade Rădulescu fiind pus în situația de a realiza tot pornind de la tipar până la distribuție.

² <https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-curierul-romanesc-prima-gazeta-in-limba-romana/>

La 1 iunie, 1829, Gheorghe Asachi scoate *Albina românească*, foie politico-literară ce apare până în 1849 când își schimbă numele în *Gazeta de Moldova*. Principala durere a lui Asachi era faptul că noi eram în urma altor nații. Acesta considera ca fiind vitală desăvârșirea limbii pentru progresul creației artistice: „De datorie este a nu mai întârzia de a aduce limba vorbită de mai mulți decât pareu milioane de români la gradul deplinirii către carele strălucitului ei început o îndeamnă.”

Deși *Albina românească* acorda (în partea finală a apariției) un spațiu cuprinzător problemelor literare, se simțea nevoia unor reviste destinate creației literare, în toate provinciile românești. Un astfel de exemplu este *Gazeta Teatrului Național*, condusă de Eliade Rădulescu, înființată în 1835. Aceasta și-a propus să prezinte „bucăți” dramatice în curs de prezentare, critica actorilor și „materii” din alte gazete cu privire la teatru. *Gazeta Teatrului Național* atragea atenția asupra necesității respectării regulilor scrisului și educării gustului estetic prin traduceri reprezentative din literatura dramatică străină.

Spre deosebire de *Albina românească* și *Gazeta Teatrului Național* care-și propuneau, într-o măsură mult mai mică, să educe cititorii prin traduceri numeroase și diverse, *Curierul de ambe sexe*, apărut între 1837-1847, este dominat de o cantitate mare de traduceri, fiind deficitar sub aspectul contribuțiilor originale, deși, în acea perioadă, literatura română avea creații originale valoroase (C. Negruzzi, V. Alecsandri, Mumuleanu, Bolintineanu). Meritul revistei lui Eliade este că a menținut un contact susținut cu literaturile occidentale în etapa cristalizării literaturii romantice, În *Istoria presei românești*, Nicolae Iorga aprecia că Eliade nu a putut da culturii schimările de care avea nevoie.

Nevoia de revistă literară se simțea și în Moldova. Astfel că, în martie 1837 apare *Alăuta românească*, cea care a permis tinerilor să publice. Tendințele iluminismului se fac cunoscute prin scrierile tânărului Mihail Kogălniceanu.

Din 1840, *Alăuta românească* este înlocuită de *Icoana lumii*, foaie pentru îndeletnicirea moldo-românilor care avea ca scop „obșteasca luminare a tinerilor și a poporului”. Deși revista era a lui Ascachi, un iluminist moderat, ea promovează pe tânărul Kogălniceanu cu inițiative moderne care vor duce la realizarea literaturii originale.

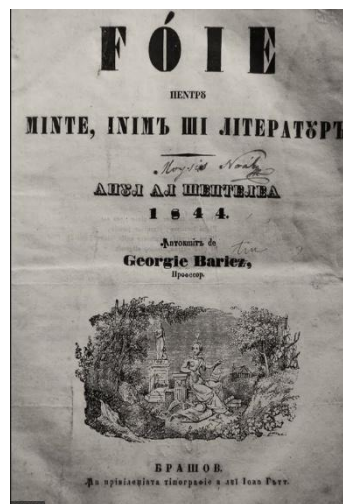
La 30 ianuarie 1840 Kogălniceanu fondează *Dacia literară*. Acesta consideră ca viziunea lui Eliade, cel care promova traducerile pentru formarea gustului literar, etapă necesară ce duce la realizarea literaturii originale, este depășită, ele promovând originalitatea, „crearea de opere în limba națională și valoarea literaturii populare ca sursă de inspirație”³. El susține ideea că literatura română este o parte componentă a literaturii universale, producțiile literare și revistele au „mai mult sau mai puțin o coloră locală”. Cărturarul moldovean a conștientizat că o cale sigură care conduce la trezirea și realizarea idealului național, politic și literar este cultura. Conform aprecierilor sale, în jurul lui 1840, traducerile omoară originalitatea. Gazeta lui Kogălniceanu „ne înfățișează primul nostru program literar”⁴. Eficiența programului, așa cum aprecia G. Ibrăileanu în *Spiritul critic în cultura românească*, s-a datorat capacității lui Kogălniceanu de a întrepătrunde spiritul politic al muntenilor, cu spiritul critic al moldovenilor, realizând astfel o unire politică și literară.

După suspendarea *Daciei literare*, lupta lui Kogălniceanu este continuată prin intermediul *Arhivei românești*.

³ <https://www.scribub.com/literatura-romana/Mihail-Kogalniceanu-Introducti72641.php>

⁴ Petrescu, Aurel *Din presa literară românească a secolului XIX*, Editia a II-a revăzută și adăugită, Editura Albatros, București, 1970, p. 22

Gazeta din Transilvania apare la Braşov în 1838 prin eforturile lui G. Bariţ care înţelege nevoia de diversificare a periodicelor româneşti în funcţie de preocupări. Această publicaţie este destinată cu precădere problemelor politice, latura culturală şi creaţia literară fiind o preocupare secundară, coordonată de August Treboniu Laurian, Nicolae Tincu Velea şi Andrei Mureşanu.

Organul luminării (1847-1848), editat de Timotei Cipariu, are drept program „... pacea, unirea minţilor şi inimilor, bunul înţeles între fraţi de un sânge şi o limbă”. „ Urmărea răspândirea de cunoştinţe care să meargă la „minte şi inima poporului”, cultivarea dragostei pentru limba strămoşască, dezvoltarea învăţământului, recunoaşterea drepturilor naţionale ale românilor din ardeleni, propagarea ideii de egalitate între toate naţionalităţile. Are un caracter preponderent filologic”⁵

⁵ <http://dspace.bcucluj.ro/handle/123456789/11715>

Bibliografie

Breazu, Ion *Literatura Transilvaniei. Studii- Articole – Conferințe*, Editura Casa Școalelor, București, 1944 în [https://www.scribd.com/doc/282515615/Ion-Breazu-Literatura-Transilvaniei](https://www.scribd.com/doc/282515615/Ion-Breazu-Literatura-Transilvaniei;);

Druță, Inga *Presa - vehicul al terminologiei științifice și tehnice (secolul al XIX-lea)* în <https://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A20704/pdf>, consultat la data de 15.01.2021;

Hangiu, Ion *Presa românească de la începuturi pînă în prezent Dicționar cronologic 1790–2007*, Volumul I 18 februarie 1790 – decembrie 1916 , Editura Comunicare, București, 2008 în http://edituracomunicare.ro/pdf/pdf_526.pdf?id=1610588212, consultat la data de 15.01.2021;

Hangiu, Ion: *Dicționarul presei literare românești:(1790-2000.)*. Editura Institutului Cultural Român, București, 2004;

Ibrăileanu, Garabet *Spiritul critic în cultura română*, <https://www.bibliotecapemobil.ro/content/scoala/pdf/Garabet%20Ibraileanu%20-%20Spiritul%20critic%20in%20cultura%20romana.pdf>;

Iorga, Nicolae *Istoria presei românești*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 1999;

Petrescu, Aurel *Din presa literară românească a secolului XIX*, Editia a II-a revăzută și adăugită, Editura Albatros, București, 1970;

Sîrghie, Anca *Din istoria presei românești*, Editura Techno Media, Sibiu, 2004; <https://biblacad.ro/brp.html> <http://movio.biblacad.ro/PRESA191/en/6/principalele-publicatii-de-la-inceputul-secolului-al-xix-lea>